

“ПОМЕРЛИ ВСІ СЛОВА...” . НА СМЕРТЬ ІНФАНТИ



*Все я знаю. Коли я помру,
стану гномом в атласнім жилеті.
По мені буде гном'ячий труд –
золотить на сервізах букети.*

*Не герой, не пророк, не мудрець –
що я вмю? Сміялись і плакать.
Пломенітиму мій каптурець
між бокалів, мов квіточка маку...*

З серпня не стало Ірини Жиленко – чарівної інфанти української поезії.

Ірина Володимирівна Жиленко завжди залишалася трохи в тіні, у храмі поетичної краси, яка у природі своїй не може бути галасливою. Не прагнучи творити навколо себе міфу, вона просто писала, устаючи рано-вранці, поки ще сплять домашні. Їй було комфортно жити у своєму світі, де вона була принцесою. А королівського трону Ірина Жиленко не хотіла. Так сталося, що “королем” був її сильний чоловік Володимир Дрозд – людина з величезним почуттям гумору, талановитий письменник-характерник. Ірина Жиленко жила у вимріяному світі, проте вона не прагнула “масового читача”, не вдавалася до загравань із публікою. На жаль, її внутрішня скромність і бажання залишатися осторонь галасу позначилися на тому, що роль її поезії, як на мене, і досі належно не оцінена. Творчість Ірини Жиленко не має належного місця в каноні сучасної української літератури.

Ірина Жиленко, як мені здавалося, жила на своєму острові, у трохи замкненому світі. Проте лише так вона могла зберегти внутрішню рівновагу. Із ранніх років поетка перебувала під чарівним впливом поезії російського символізму, жила на магічній орбіті “срібної доби”. Поети того часу не зналися на рг-технологіях, вони жили в міфі, перетворюючи кожен свій день із буденності на магічне дійство. Можливо, цей внутрішній потяг до магії і зближував у площині творчості з химерним Володимиром Дроздом... Цим двом прекрасним письменникам хотілося “веселості сердечної”, за Сковородою, вони вірили в диво. Зокрема, Ірина Жиленко.

Але одного дня диво не стало. Рівно десять років тому пішов із життя той, на кому все трималося. І Всесвіту стало мало для творчості. І чорна хмара накрила собою казковий світ маленької принцеси.

Померли всі слова. І навіть найсумніші.
Лишилися душі слів, мовчазніші за тишу.
Нічого я вже ними не скажу.
Мовчазною – переступлю межу.
(“Померли всі слова...”)

Смерть Володимира Дрозда перетворила життєрадісну інфанту на “поетесу смерті”. Ірина Жиленко чудом знайшла в собі сили, аби вижити, аби перебороти чорну смугу цілковитої порожнечі. Стан покинутості призвів до нечуваного: чорні вірші про смерть просто переповнювали. Їх надзвичайно страшно читати сторонньому читачеві. Здається, із часом стан чорної біди було подолано. Але легкість не повернулася. Поетка почала замикатися в собі, шукаючи розради, змагаючись із людською трагедією.

Ірина Жиленко в поезії – це легкий метелик. В її творчості немає нічого надмірного, нічого важкого. Лише доторки мистецької краси. Легкість буття від щасливого переживання кожної миті.

Ірина (Іраїда) Володимирівна Жиленко народилася 28 квітня 1941 р. у Києві, проте дитинство минуло на Черкащині. Після війни сім'я знову повернулася до Києва, та ці роки становлення у столичному мистецькому середовищі важко назвати легкими. Середня школа, вечірнє відділення філології, робота вихователькою в дитячому садку, далі – у редакціях газет “Молодь України”, “Літературна Україна”, журналу “Ранок”. Саме на сторінках цих видань почали з'являтися перші (зокрема поетичні – із 1958 р.) літературні твори. 1964 р. вийшли друком одразу дві її книжки – “Достигають колосочки” (для дітей) та нариси “Буковинські балади”. Уже наступного року з'явилася “доросла” поетична збірка “Соло на сольфі”, яка викликала чимало полярних суджень у критиці (деякі мудрагелі від ідеології, глухі до естетики, звинуватили збірку в “песимізмі юнацької душі”). І все одно ця збірка стала справжньою подією: у ній зримо явлена планетарна францисканська любов до світу. Ця любов безконечна й естетична сама по собі. 1971 р. з'являється “Автопортрет у червоному”, і знову свята буденність опоетизується, кожна мить перетворюється на всесвітню

важливу. Ірина Жиленко змальовує в одному з віршів психологічний портрет Сковороди, ніби переінакшуючи літературний канон, прокладаючи зв'язки з літературною традицією раннього модернізму, коли в центрі канону хотіли поставити саме Григорія Сковороду. Здається, звідси бере початок її чарівна казка. А в наступній збірці "Вікно у сад" (1978) казкарство остаточно закріплюється як світоглядна риса. Тікаючи від абсурдності радянського життя, від сірості буднів маленьких нецікавих людей, поетеса перетворює своє життя на диво, а сама стає деревом, вікном у чарівний сад поезії. Психологічний портрет і акварельний малюнок – її два улюблені жанри: лише так можна створити щось цікаве, вартісне. Художній світ має вселяти надію, має рятувати, "забезпечувати" людину добром і вірою в диво. Ірина Жиленко вірила, наївно вірила в казку.

Поетичні збірки "Концерт для скрипки, дощу і цвіркуна", "Дім під каштаном" (обидві – 1981), "Ярмарок чудес" (1982), "Збулося літо. Вибране" (1983), "Останній вуличний шарманщик" (1985), "Дівчинка на кулі" (1987), "Вечірка у старій винарні" (1994) поєднують казковість із елеганістю. Неможливо постійно бути гномом. Колись настає час замислитися над прожитим. І все одно життєствердність домінує в цих збірках. Як і краса.

Ірина Жиленко зберігала в собі дивовижну дитинність. Вона, як маленька дівчинка, дивувалася світу. Шукала краси. Вірила в чесність.

Притишена до світлого *piano*,
десь, за стіною, скрипочка співала.
Я сіла в крісло до вікна лицем.
І милостиво осені кивнула,
мовляв, я вже готова. Я вернулась.
Розпочинай класичний свій концерт.

...Але з часом відчувалося, що життя змінилося. Зокрема, після втрати чоловіка, який був муром. Поетка починала помічати зміни в навколишньому світі. Світ ставав жорстокішим. Мистецтво перетворилося на заробіток. А Ірина Жиленко була таким "тунеядцем", як і, скажімо, Йосип Бродський: не уявляла, що творчість може приносити зиск. На прощанні з Михайлиною Коцюбинською вона з гіркотою сказала, що сьогодні мистецькі твори можуть купити ті, хто жодним чином не відчуває сутності великого мистецтва. А митці опинилися на узбіччі, за межею. Раніше, у студентські роки, у роки молодості, усе було інакшим, хоч і доводилося творити в умовах радянської несвободи. Утеча у вимірний світ власної казки долала цю несвободу...

Пригадую презентацію "Свангелія від ластівки" в серії "Бібліотека Шевченківського комітету", що відбулася в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка. Ірина Володимирівна жартувала, сміялася, раділа життю. Часом була вона різкою в думці, але ніколи не лукавила, завжди – гранично щира і пряма. І випромінювала якесь неземне світло... Сьогодні таких поетів уже майже немає, які давали б такий енергетичний заряд добра. Бо в її поезії немає нічого штучного, немає "зиску". І це: Ірина Жиленко – поет ірраціональний, вона жила у вимірному казково-жіночому світі як дух-охоронець і водночас як принцеса.

"Світ Ірини Жиленко твориться за принципом інакшості, іншості, несхожості зі світом реальним, але уявний світ спровокований дійсністю, яку поетеса змінює завдяки образному вивіданню себе... У тому, іншому, інакшому світі – світі художньої реальності – вона вільна, нічим і ніким не скута..." – точно сказав академік Микола Жулинський у статті-передмові "Та, що молиться Богові віршами".

Інфанта рано пішла із цього сірого світу... Здавалося, знайшлися нові сили, щоб писати. Вихід "Ното feriens" став справжньою подією в українській літературі. Але 3 серпня інфанта помандрувала до свого лицаря.

Не відпущу тебе в самотину,
яка без мене – пекло потойбічне.
Візьми мене за руку, і навечно
дві вічності зіллються у одну...
("Осінній ювілей")

Важко від цієї втрати, бо здається: скільки б ще світла ця поетка казкової легкості могла подарувати в цей наш світ!.. Ірина Жиленко малювала світлом, і в тому світлі були всі кольори веселки.

Отримано 5 серпня 2013 р.

м. Київ

